Департамент культури і туризму, національностей та релігій
Чернігівської обласної державної адміністрації

Новгород-Сіверські СТАРОЖИТНОСТІ

Газета Комунального закладу Чернігівської обласної ради
Новгород-Сіверського історико-культурного музею-заповідника
«Слово о полку Ігоревім»

№4 (4) жовтень-грудень
2019 р.

ДЕНЬ ПРАЦІВНИКІВ КУЛЬТУРИ ТА МАЙСТРІВ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА – ПРОФЕСІЙНЕ СВЯТО, ЯК ВИЗНАННЯ РОЛІ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

Олена Матюк
директор
музею

9 листопада працівники культури відзначили своє професійне свято, яке у 2000 році було встановлено Указом Президента України. Держава звернула увагу на важливість професії, а отже оцінила вагомий внесок працівників культури у відродження української національної культури, розвиток народної творчості, активну культурно-просвітницьку діяльність.

Багатогранна, яскрава і самобутня, зі своїми традиціями та звичаями, українська культура була і залишається однією з провідних світових культур.

Українська культура розкриває нашу сутність та учить нас бути українцями, бо без традиції нема культури, а без культури нема нації. Вагомий внесок у збереження та розвиток української культури, формування національної свідомості роблять і музейні працівники, зберігаючи та плекаючи історико-культурну спадщину нашого народу.

6 листопада 2019 року у Чернігівському обласному філармонійному центрі фестивалів та концертних програм відбувся урочистий захід з нагоди святкування Всеукраїнського дня працівників культури та майстрів народного мистецтва, на який, для отримання відзнак, були запрошені і наші колеги: завідувачка краєзнавчим відділом Новгород-Сіверського історико-культурного музею-заповідника «Слово о полку Ігоревім» Ніна Авдієнко та старший науковий співробітник відділу давньоруської літератури Новгород-Сіверського історико-культурного музею- заповідника «Слово о полку Ігоревім» Олена Бунак. За багаторічну сумлінну працю, високий професіоналізм, особистий внесок у розвиток культури та з нагоди Всеукраїнського дня працівників культури та майстрів народного мистецтва вони були відзначені Подяками голови обласної державної адміністрації. Працівники Новгород-Сіверського історико-культурного музею-заповідника «Слово о полку Ігоревім» щиро вітають своїх колег з почесними відзнаками!

З нагоди професійного свята хочеться побажати, щоб завжди праця тих, хто зберігає українську культуру, була гідно нагороджена, а заслуги не залишалися непоміченими! Нехай будуть сили і натхнення нести радість людям, а ентузіазм ніколи не згасає! Хай невтомний творчий пошук допоможе у звершенні великих діянь. Нехай здійснюються всі життєві плани та надії, а кожен день буде світлим і сонячним, дарує радість творчого натхнення і життєвих перемог!

КАЛЕНДАР ПАМ'ЯТНИХ ДАТ

(січень-березень)

1 січня – Новорічне свято.

20 січня – День пам'яті захисників Донецького аеропорту.

22 січня – День Соборності України.

27 січня – Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту.

29 січня – День пам'яті героїв Крут.

14 лютого – Георгія Вячеславовича Якутовича (1930-2000) – День народження графіка, ілюстратора, художника кіно.

15 лютого – День вшанування учасників бойових дій на території інших держав.

20 лютого – День Героїв Небесної Сотні.

21 лютого – Міжнародний день рідної мови.

24 лютого – День народження Ригора Івановича Бородуліна (1935-2014) – поета, есеїста і перекладача.

9 березня – День народження Тараса Григоровича Шевченка (1814-1861) – поета, прозаїка, драматурга, художника, національного героя і символу України.

19 березня – День народження Максима Тадейовича Рильського (1895-1964) – поета, перекладача, публіциста, громадського діяча, мовознавця, літературознавця.

27 березня – Міжнародний день театру.

2020 р. – 400-річчя надання Новгороду-Сіверському Магдебурзького права (1620 р.)

НОВГОРОД-СІВЕРСЬКИЙ В ПОШТОВІЙ ЛИСТІВЦІ

Наталія Коврижко
бібліотекар музею

Поштову листівку або відкритий лист вигадали в Європі у другій половині XIX ст. Один бік в неї призначався для адреси, інший – безпосередньо для тексту листа. Відкриті листи не потребували конвертів, затрат на папір і економили час. Але винахід прижився не відразу. Побоюючись допитливих очей, багато приватних осіб, не кажучи вже про фірми, уникали користуватися відкритими листами. Та переваги цієї форми були очевидні, і потроху користувачі до неї звикли.

В 1870 р. у Франції з'явилася перша ілюстрована картка – прототип сучасної листівки, а вже через рік їх стали продавати поштові відділення багатьох європейських міст.

Виникає ціла галузь поліграфічної промисловості, створюються великі та дрібні фірми з виготовлення цієї друкованої продукції.

В якості ілюстрацій використовували репродукції творів відомих художників та граверів: побутові картини, різноманітний одяг, види мальовничих місцевостей, типи різних професій, народів та багато іншого.

Окрему групу представляють листівки з зображенням міст. Фонди музею-заповідника мають зо два десятки листівок, які ілюструють Новгород-Сіверський на початку XX століття.

Така листівка цікава не лише тим, що дає змогу уявити місто сто років тому, побачити його вулиці, будинки, архітектурні особливості часу, людей, а ще дає можливість для дослідження цілого періоду життя.

Листівку із зображенням власного міста надсилали знайомим. Подорожуючий мав можливість придбати її на пам'ять або відіслати на ній «привіт» додому. Картки з видами були дуже популярні в курортних та туристичних містах світу.

Новгород-Сіверський курортом не був, але це не завадило місцевим «книгопродавцам» взяти на озброєння європейський винахід та й собі замовляти поштові листівки для продажу. Серед власників «книжных и писчебумажных» крамниць, що торгували листівками, відомі двоє: Д.Ліфшиц та Х.Бокримов. Вони ж були замовниками у відомих на той час видавництв. Так, Д.Ліфшиц свої замовлення робив у друкарні А.Фіалка, що знаходилась у Вільно. Листівки цього видавця позначені авторським знаком – літерами AFW у колі на нижньому куті зображення. Всі вони дуже гарної якості, яку не втратили протягом часу, деякі підмальовані (друкарській спосіб при якому на чорно-біле зображення додається колір).

Магазин Бокримова торгував листівками, виготовленими московським видавництвом фототипій «Шереръ, Набгольцъ и К°» у 1904 р. Також для замовника друкувало якесь інше видавництво, на жаль, картки не мають посилання на нього. Можна припустити, що Бокримов друкував їх у власній друкарні або замовляв у новгород-сіверців, братів Котлярових, що володіли друкарнею на Базарній.

Автори цих фотографій невідомі. Серед фотографів у місті були А.Ассінг, А.Сандер, Л.Орлов та Гончаров. Та великі поліграфічні фірми мали своїх фотокореспондентів, тому ймовірно припустити, що деякі фото робили саме вони.

Достовірно відомо лише про одного новгород-сіверського фотомайстра. Це Анатолій Ассінг. Його ім'я вказано на листівках, виготовлених акціонерним товариством Гранберг у Стокгольмі, видавець Ратнер. Виготовлені вони по різному: перші схожі на картки А.Фіалко, але не мають авторського знаку; другі – нібито вміщені в паспорту з овальним віконцем, внизу мають підпис.

Чи була видана хоч одна поштівка з виглядом Новгорода-Сіверського у буремні революційні часи та період становлення держави – невідомо.

Історія міста продовжується вже на сторінках окупаційних карток часів Другої Світової війни. Німці пропонували своїм співвітчизникам відвідувати привабливі міста України. А спеціально для солдатів та офіцерів друкували набори листівок у коробці, щось на кшталт «дембельских альбомів». Такий набір мав карту шляху бойового підрозділу і понад 20 листівок. Картки в ньому не мали характерних рис, притаманних відкритому листу, але за способом друкування та розміром були звичайною листівкою. В наборі декілька було присвячено Новгороду-Сіверському. Самою цікавою і такою, що заслуговує на особливу увагу, є картка з зображенням концтабору у монастирі. Фото зроблене зі сторони господарчих воріт. На передньому плані з правого боку, біля огорожі з колючим дротом, стоїть німецький солдат, за огорожею – полонені. Зліва запряжений у віз кінь виїжджає з монастирського двору. Біля Петропавлівської церкви – підводи, люди. Внизу підпис німецькою: «Монастир у Новгороді-Сіверському. Табір військовополонених». На сьогодні це перше і єдине зображення монастиря під час перебування в ньому концтабора. Зараз проводиться робота по встановленню видавництва, що друкувало ці листівки.

У повоєнні часи відновлюється інфраструктура міста, міський парк, відкриваються два Будинки відпочинку, працює туристичне бюро. Новгород-Сіверський набуває привабливого вигляду, стає комфортним для літнього відпочинку.

На місто звертають увагу поважні українські

видавництва. Так, у 1963 р. Київська фабрика масового фотодруку «Укррекламфільм» випускає серію чорно-білих поштівок з видами пам'яток міста, виконаних у фотографічний спосіб. Якщо взяти до уваги наскрізну нумерацію, то в серії мало бути не менше 13 примірників. Зараз відомі 8 карток, фото зроблені Ф.Гілевичем. Особливо цікавою серед них є зображення з бюстом Леніна на монастирському подвір'ї.

Видавництво «Мистецтво» друкує серію «Пам'ятні і заповідні місця України» куди потрапило фото Новгорода-Сіверського В.Школьного.

Трохи пізніше, вже в 70-х, для жителів міста та подорожуючих київське видавництво «Радянська Україна» друкує серію листівок з 5 штук. Фотографом вказаний С.Бєлозьоров, ймовірно, кореспондент видавництва.

Таку продукцію друкували великими накладами. Так, наприклад, новгород-сіверські види мали від 5 до 35 тисяч примірників. Та, не зважаючи на наклад і подекуди не досконалу якість, зараз вони вже є історичною цінністю.

Востаннє Новгород-Сіверський на листівці з'являвся декілька років тому. На замовлення музею-заповідника «Слово о полку Ігоревім» Менською друкарнею «Домінант» була виготовлена серія карток з архітектурними пам'ятками міста. Це був відкритий лист з розміткою, місцем для марки та логотипом музею. Поштівки цієї серії, виготовлені на сучасному обладнанні, мають дуже гарну якість і привабливий яскравий вигляд. Одночасно з вищезгаданими, музей отримав у подарунок іншу серію карток. На жаль, спонсор цього накладу побажав залишитися невідомим, невідомими залишилися і всі дані щодо друку.

З'явившись як засіб спілкування, листівка зараз виконує не тільки безпосереднє своє призначення, а і є предметом дослідження та колекціонування, створивши цілу науку про себе – філокартію.

У сучасному світі з його Інтернетом та мобільним зв'язком, поштівка дещо поступилася позиціями. Та, не зважаючи на всі переваги сучасності, вона завжди буде популярною серед туристів, колекціонерів та поціновувачів.

«За свою батьківщину я змалку вважаю Сіверщину, землю всіх моїх предків.» О. П. Оглоблин.

Олена Бунак
старший науковий співробітник відділу давньоруської літератури

Багато десятиліть всіляко замовчувалось або зневажалось ім'я видатного історика, науковця Олександра Петровича Оглоблина, який своєю невтомною, самовідданою працею формував українську історичну науку протягом майже цілого XX ст. спочатку на батьківщині, а потім за її межами.

Народився Олександр Петрович 6 грудня 1899 р. в Києві в родині домовласника Петра Івановича Оглоблина (1865-1919) і Катерини Платонівні Лашкевич (1867-1932). Вони були глухонімими, тому вихованням здебільшого займалась бабця по лінії матері Ганна Йосипівна Лашкевич, яка проживала в Новгороді-Сіверському. Саме вона ще в ранньому віці пробудила у майбутнього історика зацікавлення спочатку історією родини, пізніше – Новгород-Сіверщини і врешті-решт – України. Так сталося, що до 15 років Олександр Петрович не знав, що виховується в родині вітчима.

Кровний батько О.Оглоблина – Михайло Миколайович Мезько (1870-1938) походив з бідного, але давнього козацького роду села Араповичі на Новгород-Сіверщині. Закінчивши Новгород-Сіверську гімназію та юридичний факультет Київського університету Св. Володимира, працював на різних посадах у відомстві Міністерства юстиції м. Уральська. В 1921 році повертається на батьківщину. Повагу серед односельців здобув, працюючи вчителем мовником в селах Араповичі та Дробишів. Він не один раз зустрічався з сином в Києві, потім були довгі роки листування.

Оглоблин на все життя зберіг любов і шану до тата, цікавився своїм справжнім родоводом і деякі праці підписував О.П.Мезько.

Цікавитись історією та, насамперед, генеалогією Олександр Петрович продовжував під час навчання у III Київській гімназії. Тут він вперше виступає з власними історичними доповідями, стає членом історичного гуртка, розпочинає жваве листування з корифеями історичної науки. Закінчивши у 1917 році з золотою медаллю гімназію, вступає на історико-філологічний факультет Університету Св. Володимира на відділення російської історії. В зв'язку з Громадянською війною прослухав скорочений курс і з 1919 року почав викладати історію та українознавство в київських школах. З 1921-41рр. – працював у Київському Інституті народної освіти ім. Драгоманова. Це ціла віха в житті дослідника.

Без малого 20 років (з перервою) віддав він цьому вищому учбовому закладу. В квітні 1922 року здобув професорське звання. 1925 року видав науковий двотомник з історії української економіки XVIII–XIX ст. За одну з цих праць під назвою «Предкапиталистическая фабрика на Украине» після публічного захисту в Одесі влітку 1926р. першим із вітчизняних істориків був удостоєний наукового ступеня доктора історії української культури.

В 20-ті роки Олександр Петрович плідно працював в багатьох науково-педагогічних осередках Києва. Надрукував низку праць – «Ескізи з історії повстання Петра Іваненка (Петрика)», «До історії Руїни», «До історії політичної думки на початку XVIII ст.», «Орлик і Петрик» та ін., – які започаткували новий погляд на історичні події XVII-XVIII ст. та, зокрема, на постать гетьмана І.Мазепи.

Не забув він і про особисте життя і 10 травня 1922 року одружився з Ганною Якимівною Фроловою (1892-1965). Молоде подружжя оселилось на Андріївському узвозі 2, кв. 42, де мешкало до 1943 року. Через три роки народився син Дмитро (1925-1986).

Початок 30-х років став для Олександра Петровича часом тяжких випробувань. Був заарештований та звинувачений у «буржуазному репродукуванні схеми історії України». На довгий час позбавлений можливості викладати в університеті, не дійшли до читача деякі вже надруковані праці, нові дослідження потрапили під цензуру.

Подальший життєвий і творчий шлях історика позначений цілою низкою злетів і падінь.

Працював у Всеукраїнському історичному музеї ім. Шевченка, був директором Київського центрального архіву давніх актів, однак невдовзі був звільнений з цієї посади за те, що зробив поважне архівосховище „притулком для ворогів пролетаріату". Безробітним Оглоблин мав час упорядкувати власний архів – розклав за темами надруковані та рукописні матеріали, листи науковців тощо. Впорядкував особисті папери вітчима та матері.

Останні передвоєнні роки його діяльності пройшли в стінах Інституту історії України АН УРСР. Вчений підготував цілу плеяду авторитетних в майбутньому дослідників В.А. Дядиченка, М.І. Марченка, Ф.Є. Лося та інших. Отримав можливість досліджувати і здійснювати свої наукові задуми. Результатом їх стали видання з історії доби гетьмана Івана Мазепи: монографія „Україна в часи Петра І", збірник документів „Історія України в документах і матеріалах"; теми з історії української промисловості: „Кріпацька мануфактура на Україні в І пол. XIX ст." та „Металургія Правобережної України в XVI-XVIII ст.». Брав участь у виїзних наукових сесіях, у консультативних поїздках в різні міста України. Допоміг в обстеженні підземних ходів м. Прилуки (1938) та при дослідженні життя князя Чорного – ймовірного засновника м. Чернігів. Як фахівець з київської минувшини консультував документальний фільм та 4-томну історію міста Києва. Відновив викладання в Київському і Одеському університетах (зав. кафедрою історії України). В 1939 році Вища Атестаційна Комісія СРСР прийняла рішення про перезатвердження всіх наукових ступенів. У Москві 2 березня 1941 року за сукупністю праць і без захисту дисертації О.П.Оглоблина було затверджено доктором історичних наук.

Планів у Олександра Петровича було дуже багато, але на заваді стала Друга світова війна. Зі вступом німецьких частин до Києва українська громада покликала професора на відповідальний пост голови Київської міської управи. Це був вкрай складний час, але йому вдалося відновити рух трамваїв, налагодити роботу електростанції, водогону, телефонної сітки, сформувати програму культурного життя, науково-дослідних осередків міста.

Залишившись вільним дослідником О.П.Оглоблин присвятив себе науковій роботі, займаючись розшуками в київських архівах. Найулюбленішою своєю справою вчений вважав розкриття багатьох таємниць патріотичного шедевру вітчизняної історіографії – „Історії Русів", над якою плідно працював ще в радянські часи.

Наприкінці 1943 року в зв'язку з наближенням фронту до Києва і на запрошення І.П. Крип'якевича Оглоблин разом з родиною виїхав до Львова. 1944 року емігрував до Праги, де викладав та був професором Українського вільного університету. В 1945 році університет було переміщено до Мюнхена, куди переїхав і він, зберігши посаду професора. У 1951 році переїжджає до США, де одразу ж долучається до наукового життя місцевої української громади. Заснував і очолив Українське генеалогічне товариство (1963) та Українське історичне товариство (1965). У 1968-70 рр. — професор історії Гарвардського університету. У 1970-89 рр. очолював Українську вільну академію наук у США. Серед праць, написаних в еміграції: „Думки про Хмельниччину"(Нью-Йорк 1957), „Хмельниччина і українська державність" (Нью-Йорк 1954), спогади – роздуми про відомих діячів України „Люди старої України", „Опанас Лобисевич" та інші.

За роки наполегливої наукової праці вченим було написано понад 700 досліджень, присвячених різним проблемам нашої держави. Олександр Петрович став найавторитетнішим й найшановнішим вченим – істориком в українській діаспорі на Заході. Під його керівництвом поступово зросла ціла плеяда молодих талановитих істориків України – М. Антонович, О. Субтельний, В. Омельченко, Н. Синявська.

Спочив вчений 16 лютого 1992 року, його було поховано на місцевому цвинтарі в Спрінгфільді біля дружини Ганни та сина Дмитра. До кінця свого життя науковець жваво і з ностальгічним почуттям цікавився всіма процесами, які відбувались в Україні і щиро вірив, що український народ переборе всі труднощі і стане щасливим. А науковці, історики, дослідники зможуть вільно, без перешкод, займатися українською історичною наукою.

Могила Мезька М.М. у селі Араповичі

Олена Радченко
заступник з науки

У 2019 році виповнюється 130 років від народження Стефана Андрійовича Таранушенка – видатного вченого, людини, що назавжди увійшла в історію культури нашого народу, наукова спадщина якої ніколи не втратить своєї актуальності.

Стефан Андрійович народився в Лебедині Харківської губернії (нині Сумська область) в родині ремісників. Мати, бажала вивести сина в люди, бо сама мала декілька класів освіти. Тому він пройшов курс наук у народному (три троки) та міському (чотрири роки) училищах і завершив середню освіту екстерном у Охтирській класичній гімназіїї (4-7 класи), заробляючи ще й уроками латинської мови. Потім вступив на історико-філологічний факультет Харківського університету й закінчив його 1916 року з дипломом першого ступеня. Там слухав лекції відомих учених М.Сумцова, Д.Багалія, Ф.Шміта. Одна з перших студентських розвідок – «Українськиі рекрутські народні пісні». За конкурсну роботу «Іконографія українського іконостасу» Таранушенко отримав золоту медаль. Після державних іспитів, за клопотанням Ф.Шміта, Стефана Андрійовича залишають на кафедрі теорії й історії мистецтв для подальшої підготовки до професури. Влітку 1917 року Таранушенко вирушає у відрядження на Кавказ, щоб досліджувати архітектурно-художні пам'ятки грузинського та вірменського мистецтва. 1918 року створює в рідному місті виставку української старовини Лебедина. Тут з'являються його перші публікації.

У 1917-31 рр. працює в установах охорони пам'яток мистецтва й культури. У 1920-33 рр. завідував Харківським музеєм українського мистецтва. Фактично починати було з нічого, до того ж завдання відобразити мистецькі досягнення українського народу від найдавніших до найновіших часів ускладнювалося великими труднощами «Нам доводилося, – згадував С.Таранушенко, – не лише самим створювати кістяк-схему історичного процесу в музейній експозиції, у її розділах, а й розкривать цей процес розвитку українського мистецтва на конкретних пам'ятках. Харківський музей українського мистецтва довелось будувати на голому місці, тому довелося організовувати науково-дослідні експедиції по всіх районах України як для збирання експонатів для музею, так і для дослідів пам'яток на місцях.»

Улітку 1923 року він вирушив до Кременчуцького й Золотоніського повітів, 1924 – на Кам'янеччину, Вінниччину й до Києва, 1925 – до Лебедина, восени 1926 – на Миргородщину, Прилуччину й до Полтави, улітку 1927 – на Слобожанщину й Полтавщину. Разом з Павлом Жолтовським і Дмитром Чукіним відбирав, фотографував, описував мистецькі твори – будівництво, народні меблі, оправи стародруків, ікони тощо.

Але головна тема досліджень Стефана Таранушенка, якій він віддав 50 років життя, – дерев'яна монументальна архітектура Лівобережжя.

«…Я мав щастя вивчати твори народних майстрів на просторах цілого Лівобережжя». У 1930 році під час наукової експедиції С.Таранушенко разом з колегами досліджували дерев'яні церкви Новгорода-Сіверського та сіл Комань, Чулатів, Горбове, Печенюги, Шептаки, Попівка, Фаївка, Грем'яч тощо. Науковці зробили детальні архітектурно-археологічні обміри пам'яток, їхню докладну фото фіксацію, пропорційний аналіз. На підставі досліджень Таранушенко підготував монографію «Дерев'яна монументальна архітектура Лівобережної України». Це була праця життя – понад 1000 сторінок машинопису, 576 фотографій і креслеників. Видана в 1976 році, становить видатний науковий інтерес, бо переважна більшість описаних пам'яток знищена. Ця монографія поки що є найфундаментальнішою науковою працею про дерев'яну сакральну архітектуру Лівобережжя другої пол. XVII-поч. XIX ст. І саме С.Таранушенкові ми завдячуємо тим, що маємо достовірні наукові дані про нині не існуючі дерев'яні храми Харківщини, Полтавщини, Чернігівщини.

Вчений міг би продовжувати плідну працю, однак, як він сам згадував: «В 1933 році в моєму житті сталася катастрофа: я опинився в таборах в Забайкаллі: музей українського мистецтва був ліквідований». Стефану Андрійовичу присудили 5 років виправно-трудових таборів. Пізніше (1958 р.) його реабілітували, однак гіркота несправедливості і приниження залишилися в його серці.

Заслання Таранушенко відбував на Забайкаллі, де рік рахували за два, тому вже у вересні 1936 р. його звільнили. Після ув'язнення він переїхав до Пермі (звідти родом була його дружина), де викладав біологію на робітфаці.

У 1938-53 рр. працював у Курській та Астраханській картинних галереях. 1953р. отримав дозвіл повернутися в Україну, працював науковим співробітником НДІ історії і теорії архітектури Академії архітектури УРСР. У 1963 р. Стефан Андрійович вийшов на пенсію. Решту життя провів аскетом у маленькій кімнаті в будинку по вул. Димитрова у Києві, де помер 13 жовтня 1976 р. і був похований на Байковому цвинтарі.

Основна частина архіву Стефана Андрійовича Таранушенка зберігається в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського в особовому фонді №278. Його розлога колекція креслеників та фотографій послугувала основою для видання цілої серії альбомів, присвячених українській культурі, серед яких слід зазначити «Іконостаси Слобідської України», «Українські народні меблі», «Костьоли України», «Пам'ятки архітектури Подільської губернії» та багато інших.

Цією публікацією розпочинаємо серію статей про дерев'яні церкви Новгород-Сіверщини, досліджені С.А.Таранушенком. Багато з них не збереглися, тому інформація про них, сподіваємось, буде цікава для широкого загалу.

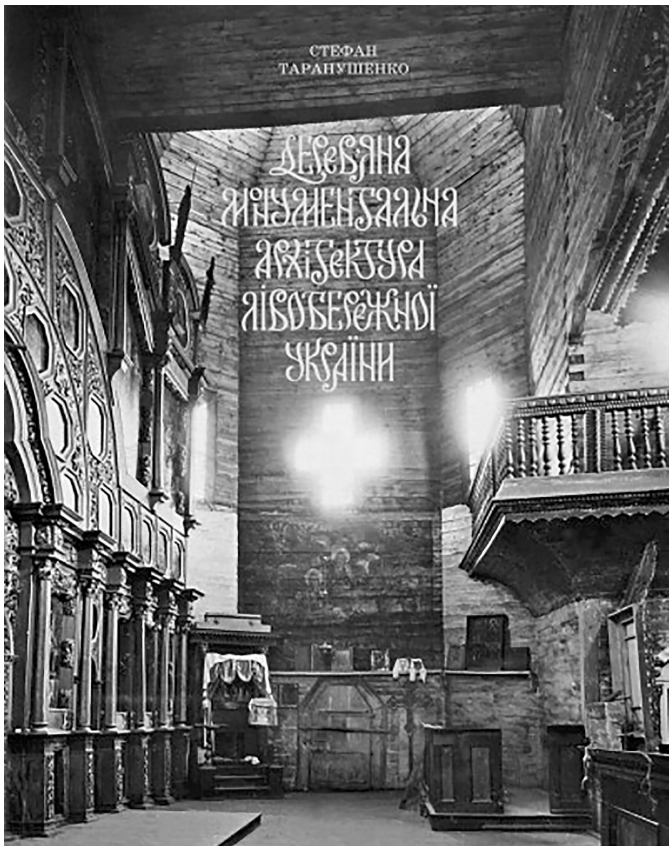

Олена Путра
молодший науковий співробітник сектору наукової та просвітницької роботи

Новгород-Сіверський – місто обласного значення в Чернігівській області, відоме своєю давньою та цікавою тисячолітньою історією, де провінційність багатьох його мешканців тісно переплетена з винятковістю місцевих видатних особистостей та наявністю унікальних історико-культурних пам'яток національного та світового значення. Старовинна атмосфера міста формує особливості всіх складових його суспільного простору. Музей-заповідник «Слово о полку Ігоревім» виконує одну з провідних ролей у формуванні особливого культурного профілю міста, відкриваючи двері як для містян, так і для численних туристів із різних куточків України та світу.

Музей-заповідник може стати особливим центром громади, місцем, де можна прослідкувати зв'язок між історією, культурою та життям; місцем збагачення знань відвідувачів за допомогою мови, яка здатна впливати не лише на розум, але й на почуття. Досвід роботи переконує, що мало хто, ознайомившись з експозицією, залишається байдужим до унікальних пам'яток, емоційне сприйняття яких підсилюється змістовною розповіддю наукових співробітників. Зацікавити сучасну людину – завдання складне, бо зараз конкурентом музейного працівника є інтернет, комп'ютерні ігри, кіноіндустрія та багато інших, значно цікавіших речей. Тому науковці завжди у пошуках ефективних шляхів залучення людей до відвідування музею. В минулому, 2018 році, музеєм був впроваджений день відкритих дверей в останню середу кожного місяця, що зіграло вагому роль в популяризації культурного надбання. Як наслідок, значно збільшився потік відвідувачів за останній рік (майже на 15% в порівнянні з минулим роком). Можливість безкоштовного відвідування музею привертає увагу молоді, що є дуже цінним. З дитинства людина повинна вивчати історію свого краю, традиції народу, розуміти минуле, щоб бачити майбутнє, орієнтуватися в суспільних процесах і збагачувати територію своєї душі. Дні відкритих дверей допомагають налагоджувати діалог музею з підростаючим поколінням, формувати культуру відвідування музеїв, забезпечують міцні контакти на майбутнє. Дають змогу широкому колу відвідувачів ознайомитися з численними тимчасовими виставками, різними за тематикою. Саме виставки, що постійно оновлюються, приваблюють постійних відвідувачів, котрі, в свою чергу, радять знайомим та друзям завітати до музею-заповідника. Можна довго перераховувати кількість лекцій, тематичних заходів, виставок, але чи можна виміряти у цифрах емоції, думки та почуття, що охоплюють людей під час зустрічі з історичним минулим.

Дні відкритих дверей є дієвим засобом залучення відвідувачів до музею, вони дають можливість виконувати головне завдання – популяризацію культурно-історичної спадщини нашого народу, формуючи критичне ставлення до минулого й сучасного.

Майстри Сіверської землі

Світлана Дубовець
головний зберігач

Сіверська земля здавна славиться своїми лісами. Деревина – один з основних будівельних матеріалів, який людина використовувала в побуті протягом життя. З нього виробляли меблі, посуд, знаряддя праці тощо. Існують різноманітні способи обробки дерева – теслярство, бондарство, ложкарство, різьбярство.

Однин з найдавніших і найпоширеніших в Україні видів народного мистецтва – різьблення по дереву. Кожен регіон країни має свої характерні особливості в техніці виконання різьблення. Серед основних видів різьби найпоширенішими є плоско-виїмчастий (геометричний), плоско-рельєфний, об'ємний, ажурний. Для нашої місцевості властиве геометричне різьблення – тригранно-виїмчасте, яке виконується у вигляді двох-, трьох- і чотиригранних виїмок, утворюючих на поверхні візерунок з геометричних фігур – смуг, трикутників, квадратів, зубчиків, розеток-сяйв, розеток-вертушок, зірок чотирипроменевих, сходинок, листочків, горошинок тощо. Саме цією технікою досконало володіють наші земляки, Заслужені майстри народної творчості України - Анатолій і Андрій Колошини, Анатолій Іваньков, Віктор Ворожбит.

Розквітом чернігово-сіверського різьблення можна вважати той час, коли на свою малу батьківщину після закінчення Яворівської школи народних ремесел (Львівщина, 1961 р.) повертається Анатолій Іванович Колошин. З середини 1970-х років митець працює над відродженням поліського чернігівського різьблення. Робить тарелі, мисники, полички, скрині, хлібниці, посуд та меблі. Підтримували його в цьому художник Василь Парахін та мистецтвознавець Михайло Селівачов. Згодом до Анатолія Колошина приєдналися майстри-однодумці – Анатолій Іваньков, Віктор Ворожбит, Андрій Колошин – син майстра. Вироби митців відзначаються високим рівнем якості столярної роботи. Вони використовують різні технічні прийоми: видовбування, вирізування, столярні з'єднання, тригранно-виїмчасте різьблення. Хоч майстри і працюють в одній техніці, але роботи кожного з них неповторні, бо кожен з митців упродовж років знайшов свій стиль, свою орнаментику, оздоблення.

У зібранні музею-заповідника «Слово о полку Ігоревім» зберігаються більш ніж чотири десятки найрізноманітніших за формами скринь, декоративних тарілей, черпаків, хлібниць, кухлів та інших предметів домашнього вжитку. Казкові вироби мистецтва, в які вкладають тепло своїх сердець народні майстри, оживають і чарують своєю неповторністю та вишуканістю.

Роботи майстрів неодноразово експонувалися на Всеукраїнських виставках декоративного мистецтва. Більшість творів зберігається в музеях Чернігова, Києва та інших містах України та за її межами.

Дякуючи нашим майстрам, Новгород-Сіверський осередок різьбярства є одним з найвідоміших і найцікавіших в Україні. І хочеться вірити, що різьблення Чернігово-Сіверського краю буде й надалі розвиватися і дарувати нові імена.

Шановні наші дарувальники!

Підійшла до завершення акція «Подаруй музею експонат». З великою приємністю хочемо повідомити, що участь в ній взяли жителі і гості Новгорода-Сіверського. Її результатом стали нові надходження до фондів музею різноманітних експонатів: книг, ікон, вишивки, предметів археології та декоративно-ужиткового мистецтва тощо. Серед багатьох шанувальників історії одним з перших, хто долучився до акції, став Суховієнко О.В. Він передав до музею цікаві предмети періоду Київської Русі, які поповнять колекцію археології.

Від вдячних музейників учасники отримали пам'ятні сувеніри. Акція триває. Приєднуйтеся до неї і Ви!

Засновники: Чернігівська обласна рада КЗ Новгород-Сіверський історико-культурний музей-заповідник «Слово о полку Ігоревім»
Свідоцтво про реєстрацію: ЧГ №662-311Р від 9.01.2019 р.
Адреса редакції: 16000, Чернігівська область, м.Новгород-Сіверський, вул. Пушкіна, 1
e-mail: slovo@cg.ukrtel.net
Електронна версія на сайті - ns-nslovo.org.ua
Наклад - 300 примірників. **Замовлення №3256**
Друк: ФОП Скиба А.О.,Чернігівська обл., м. Мена, вул. Армійська, 23, тел. (099) 033 55 84

Редакція не завжди поділяє точку зору автора (авторів). За точність викладених фактів і цитувань несе відповідальність автор (автори).

«Новгород-Сіверські старожитності»

Редакційна колегія:
Олена Матюк Олена Радченко
Ніна Авдієнко Ірина Лобачова
Світлана Дубовець Наталія Коврижко
Віталій Шкребінь

Розповсюджується безкоштовно
Редакція газети «Новгород-Сіверські старожитності» запрошує до співпраці краєзнавців, науковців, істориків, літераторів.